

Dr Nenad A. VASIĆ¹
Dr Veran Ž. STANČETIĆ²

DRUŠTVA LOBISTA NA PROSTORU BIVŠE JUGOSLAVIJE I INTEGRACIJE U EVROPSKU UNIJU³

ABSTRACT

Lobbyists associations are one of the modern ways of organizing of the lobbyists. This is typical of some states, in the European Union as well of the states which are successor states of former Yugoslavia. The common interest of all the states of the former Yugoslavia is hiring lobbyists in organizations and institutions of the European Union. However, the lobbyists associations have been founded in different ways, have different activities and exist within different legal framework. This paper analyses the currently existing lobbyists associations in the successor states of former Yugoslavia, their formation, activities and effects of their work.

Key words: Former Yugoslavia, European Union, NATO, lobbying, lobbyists associations, interest groups, organizations, institutions.

Uvod

Lobi je reč koja vodi poreklo od latinskog izraza *labium*, što u prevodu na srpski jezik znači – „predvorje“, „hodnik“. ⁴ Takođe, za latinski izraz *labium* koristi se i reč „kuloar“.

¹ Institut za srpsku kulturu, Leposavić.

² Fakultet za evropske pravno-političke studije, Novi Sad.

³ Rad je napisan u okviru projekta „Materijalna i duhovna kultura Kosova i Metohije“ (Ev. br. 178028), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

⁴ Milan Vujaklija, *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, IPS, Beograd, 2009, str. 546.

Termin „lobista“ vodi poreklo od osamnaestog po redu predsednika Sjedinjenih Američkih Država (SAD) Ulisesa Simsona Granta, koji je bio na čelu SAD od 1869. do 1877. godine.

U svom prvom mandatu, tokom radnog vremena, Grant je povremeno izlazio iz Bele kuće na pauzu i odlazio na piće u salon hotela „Vilard“ (*Willard*), otvorenog 1818. godine u centru Vašingtona.⁵ Ubrzo se među građanima Vašingtona i dalje u SAD pročulo da predsednik Grant povremeno dolazi u ovaj hotel. Oni koji su imali interesa da se sa njim sretnu, čekali su ga u holu kako bi mu predali neku peticiju ili ga informisali, pokušavajući da nešto od njihovog interesa lično usvoji i ostvari. U salonu hotela „Vilard“⁶, Grant je upotrebio reč „lobista“ za ljude koji su ga čekali u hodniku hotela, govoreći za njih da su „lobisti“ (*lobbyists*).

Lobiranje predstavlja organizovano uticanje na proces donošenja odluka u skladu sa potrebama i interesima ljudi. Stoga su lobisti neizostavni, odnosno sastavni deo zakonodavnog i političkog procesa, bio on kratkoročan, srednjoročan ili dugoročan. Pored toga, lobi i lobiranje su sastavni teorijski i praktični deo savremene javne politike. Zato su za lobiste važne „političke nauke“.⁷ Veza političkih nauka i lobiranja je veoma stara. Prvobitno, ljudi su vršili uticaj, u zavisnosti od sopstvene moći i pozicije u plemenu, na ostale ljude ali i na prirodu. Na taj način dolazili su do ostvarivanja ili neostvarivanja nekih svojih interesa. Za legalno lobiranje u savremenim državama i društvima takođe su veoma bitni i politički pluralizam i demokratija.⁸ Najzad, za lobiste su važni ljudi koji donose određene javne odluke za koje su nadležni, ali i organizacije i institucije države i društva. Na svako „javno odlučivanje se utiče“.⁹ Lobiranje možemo podeliti na: a) spoljno lobiranje (u inostranstvu); i b) unutrašnje lobiranje (u nekoj državi).

Spoljno lobiranje odnosi se na inostranstvo (predsednike država, monarhe, premijere i ministre u vladi, parlamente, partije, uticajne pojedince, međunarodne organizacije ili institucije, nacionalne i multinacionalne kompanije, nevladin sektor građanskog društva). I lobista, pored diplomate (diplomacija je viši stadijum lobiranja, ali ne u celini i lobiranje), radi na širem, internacionalnom

⁵ *The Willard InterContinental*, Washington DC, Internet, <http://www.historichotels.org/hotels-resorts/the-willard-intercontinental-washington-dc/>, 10/05/2012.

⁶ Sadašnja adresa hotela „Vilard Interkontinental“ (*Willard InterContinental*) je 1401 Pennsylvania Avenue NW Washington, D.C. 20004. *The Willard Washington*, DC, Internet, <http://washington.intercontinental.com/>, 10/05/2012.

⁷ Dragan Simeunović, *Uvod u političku teoriju*, Institut za političke studije, Beograd, 2009, str. 26.

⁸ Luidi Graziano, *Lobbying, Pluralism and Democracy*, Palgrave, New York, 2001.

⁹ Mišel Klamán, *Lobiranje*, Klio, Beograd, 2004, str. 7.

zblizavanju, grupisanju i realizovanju zadataka od interesa. Stoga, lobista i diplomata ponekad rade zajedno. I jedan i drugi imaju jasne instrukcije i direktive za svoje profesionalne misije, lobista od onoga ko ga unajmljuje (klijenta), a diplomata od (nadležnih zvaničnika iz vlasti) države koja ga šalje.

Unutrašnje lobiranje odnosi se na pojedince ili grupe ljudi u organizacijama i institucijama u nekoj državi i društvu.

U političkoj, pravnoj i ekonomskoj nauci postoje brojne definicije lobiranja.

Lobiranje je skup profesionalnih mera, praktičnih veština i administrativnih pravnih procedura sprovedenih kroz odnos lobiste prema lobiraniranom u interesu klijenta.

Iz date definicije možemo zaključiti da se lobiranje sastoji od tri bitna segmenta, i to:

- profesionalne tj. stručne mere koja započinje pripremom i ugovornim preuzimanjem posla, a koji proizilazi iz obligacionog odnosa,
- praktične veštine (metode, tehnike i finansijska sredstva za lobiranje) i
- administrativne i pravne procedure.

Dakle, bez preduzetih profesionalnih i stručnih mera, upotrebe praktičnih veština i sprovedenih administrativnih, tj. pravnih procedura, nema celovitog, pa samim time najčešće ni uspešnog lobiranja.

1. Lobiranje na prostoru bivše Jugoslavije

Za života Josipa Broza Tita, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ), nije imala profesionalno angažovane lobiste u inostranstvu.

Razlog tome je što je Broz bio, pored predsednika dveju najmoćnijih država sveta – SAD i SSSR, neformalni lider država trećeg nesvrstanog dela sveta koji se uspešno održavao zahvaljujući spoljnoj politici aktivne miroljubive koegzistencije u međunarodnim odnosima i veštoj diplomatiji.

Međutim, prvo angažovanje lobista počće sa kosovskim Albancima početkom 80-ih godina XX veka. Njihov primer slediće kasnije Hrvati i Slovenci, a zatim i Bošnjaci i Makedonci u bivšoj SFRJ.

2. Društva lobista na prostoru bivše Jugoslavije

Prvo društvo lobista, kao strukovna, nepartijska i nevladina organizacija, formirano je u Republici Hrvatskoj, potom u Republici Srbiji, Republici Crnoj Gori, Republici Makedoniji i Republici Sloveniji. Društvo lobista nemaju

Bosna i Hercegovina (Republika Srpska) i Kosovo pod međunarodnim protektoratom UN.

Društvo lobista Srbije

U Republici Srbiji (RS), kao Udruženje,¹⁰ Društvo lobista Srbije (DLS)¹¹ formirano je 10. januara 2009. godine u Beogradu, a Statut DLS donet je 21. januara 2009. Zakon o lobiranju još nije zvanično usvojen iako je stručni tim DLS izradio radnu verziju nacрта Predloga zakona o lobiranju. DLS je usvojio i Etički kodeks,¹² a ima i registar članova.¹³

Za prvog predsednika Društva lobista Srbije izabrana je Ana Bovan, 29. januara 2009. godine u Beogradu. Posle Ane Bovan za predsednika je izabran Miroslav Miletić koji je zbog neusvajanja zakona o lobiranju podneo ostavku na Skupštini DLS 24. novembra 2010. godine. Za trećeg, aktuelnog predsednika DLS, 2. februara 2011. godine izabran je Zoran Domazet.

Pravne aktivnosti na zakonskom regulisanju lobiranja u Srbiji vežu se najpre za Nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije Vlade Srbije. Poslanici u Narodnoj skupštini Republike Srbije (NSRS), na Sedmoj sednici Drugog redovnog zasedanja u 2005. godini koja je održana 8. decembra 2005, doneli su Odluku o utvrđivanju nacionalne strategije za borbu protiv korupcije. Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije sadrži i preporuku koja se između ostalog odnosi i na lobiranje. U ovoj strategiji preporučeno je „donošenje zakona o lobiranju i obezbeđivanje njegove transparentnosti“.¹⁴ Iako je bilo određeno da se zakon o lobiranju donese do 2008. godine, to ipak nije učinjeno.

„Lobiranje, kao pravna nauka i profesionalna delat-nost kod nas ne postoji, pre svega zato što nema zakonskog uređenja ove oblasti, koje podrazumeva registraciju lobista, pravila i kodekse ponašanja.“¹⁵

¹⁰ Pretraga udruženja, Internet, <http://pretraga.apr.gov.rs/udruzenja/AssociationBusinessData.aspx?Beid=3108213&rnd=D5455339DE4EF3E41B405C4A2CD4A6F672AAD179>, 15/06/2012.

¹¹ Društvo lobista Srbije, Internet, 10. 05. 2012.), <http://www.drustvolobistasrbije.org/>.

¹² Etički kodeks, Internet, <http://www.drustvolobistasrbije.org/eticki-kodeks.html>, 10/05/2012.

¹³ DLS ima 76 punopravnih članova. Videti: Članovi, Internet, <http://www.drustvolobistasrbije.org/organizacija/clanovi/>, 10/05/2012.

¹⁴ Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2005, str. 6.

¹⁵ Balša Kaščelan, *Gde prestaje lobiranje i počinje korupcija*, Internet, http://www.profitmagazin.com/izdanja/broj_12/balsa_kascelan_-_gde_prestaje_lobiranje_i_pocinje_korupcija.150.html, 15/08/2010.

Društvo lobista Srbije formiralo je i Radna grupu za pisanje i izradu Zakona o lobiranju (trgovini uticajem), kojom je predsedavao profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu Milan Škulić. Prema upravi i članovima DLS, zakon o lobiranju važan je za Srbiju. „Pravila i propisi koji uređuju različite oblasti često se ignorišu. Posle raspada SFRJ, Srbija je istovremeno promenila i politički i privredni sistem, kao i sistem interesnih grupa.“¹⁶ Zakon o lobiranju je važan i stoga što će moć svakog pojedinca ili interesne grupe institucionalno i transparentno urediti. Sve se to preduzima kako bi se izbegla dominacija uticaja neformalnih mreža ličnih kontakata prijatelja i porodica. U državama i društvima u kojima ne postoji zakon o lobiranju proces odlučivanja često je tajan. U većini slučajeva nema nikakve transparentnosti. I Ana Stojiljković, politikolog, smatra da je transparentnost prilikom donošenja odluka bitna za lobiranje u Srbiji.¹⁷ Pri svemu tome, zvanični sastanci su često manje važni, a bitno je šta se događa pre i posle njih. Dakle, bez zakona o lobiranju, uticaji na formalne centre političke moći i neformalni uticaji na značajne ljude koji odlučuju često se transformišu u razne oblike političke korupcije, nepotizma, itd.

Po završetku izrade 15. juna 2009. godine, Radna verzija nacrtu Zakona o lobiranju ušla je u javnu raspravu koja je trajala 90 dana.¹⁸

Na Vanrednoj izbornoj skupštini DLS 28. maja 2009. godine dotadašnjeg predsednika DLS Anu Bovan članovi su imenovali za prvog predsednika Skupštine. Za novog predsednika DLS izabran je Miroslav Miletić (direktor „Bambi Banata“ iz Požarevca). S obzirom na to da na redovnoj Skupštini DLS nije usvojen njegov Izveštaj o radu, a nije organizovan nijedan od okruglih stolova o Nacrtu predloga Zakonu o lobiranju, Miletić je 24. novembra 2010. godine podneo ostavku. Sa stanovišta međunarodnih pozicija DLS, važan istorijski događaj predstavljao je X Klub DLS, održan u Beogradu 17. februara 2010. godine, kada je pored svečanosti proslave u radnom delu, tadašnja potpredsednica „Delta Holdinga“ Milka Forcan izabrana na funkciju predstavnika Društva za EU. Nedugo potom, Forcanova je napustila „Delta Holding“ 28. maja 2010. godine uz objašnjenje da će se ubuduće baviti ekonomskim i komunikacijskim konsaltingom i lobiranjem.

Jedna od najvažnijih aktivnosti zvaničnika DLS, po pitanju saradnje sa zvaničnicima u Briselu, predstavljalo je potpisivanje Memoranduma o

¹⁶ Obrazloženje Predloga nacrtu zakona o lobiranju, Internet, <http://drustvolobistasrbije.org/html/obrazlozenjePredloga.html>, 15/08/2010.

¹⁷ Ana Stojiljković, *Zašto je u Srbiji korupcija lakša od lobiranja?*, Internet, <http://www.blic.rs/Vesti/Tema-Dana/105835/Zasto-je-u-Srbiji-korupcija-laksa-od-lobiranja>, 15/08/2010.

¹⁸ Radna verzija nacrtu Zakona o lobiranju, Društvo lobista Srbije, Beograd, 2009. str. 1–20.

razumevanju predsednika Skupštine DLS dr Radivoja Kocića sa predsednikom Asocijacije akreditovanih lobista u Evropskoj uniji (*Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union*)¹⁹ Kristijanom D. de Foulouom. Memorandum o razumevanju potpisan je 8. maja 2013. godine u Sarajevu.

Kosovo* pod međunarodnim protektoratom UN

Važno je napomenuti da je Kosovo²⁰ pod međunarodnim protektoratom UN na osnovu Rezolucije SB 1244, a takođe postoje i tripartitni sporazumi²¹ zvaničnika EU, Republike Srbije i Kosova. Kosovo nema Društvo lobista, a nema ni zakon o lobiranju. Takođe se lobiranje kao nova, akademska naučna disciplina i praktična veština ne izučava na Univerzitetima, što je između ostalog inače slučaj u Srbiji.

Višegodišnje kontinuirano angažovanje lobista kosovskih Albanaca personifikovano je januara 1989. godine kada je na inicijativu Džozefa Diogardia (italo-albanac poznat po tome što je 1985. godine u Američkom kongresu postavio i otvorio „kosovsko pitanje“) i njegove žene Širli Mekloj Diogardi, u Vašingtonu formirana Američko-albanska građanska liga (AACL). Udruženo angažovanje lobista kosovskih Albanaca, pre svih u SAD, rezultiralo je i prvom velikom posetom američkih kongresmena i senatora Prištini 10. aprila 1990. godine. Tada je u Prištini prvi put boravila delegacija američkih kongresmena, članova Helsinškog komiteta za ljudska prava iz Vašingtona.

¹⁹ O Asocijaciji akreditovanih lobista u Evropskoj uniji videti: *Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union*, Internet, <http://www.aalep.eu/welcome-to-aalep>, 25/09/2013.

²⁰ Prema Ustavu i zakonima Republike Srbije, zvanični naziv je Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija.

²¹ U vezi sa međunarodnim i regionalnim predstavljanjem zvaničnika iz Prištine na međunarodnim konferencijama, u devetoj rundi političkog i tehničkog dijaloga održanog u Briselu 24. februara 2012. godine, postignut je dogovor između tadašnjeg šefa srpskog tima za pregovore Borislava Stefanovića i šefa kosovskog tima za pregovore Edite Tahiri. Od 11 paragrafa Dogovora o regionalnom predstavljanju i saradnji, najvažniji su paragrafi 2, 3, 4, 5 i 11. Prema važećem dogovoru, naziv Kosovo sa fusnotom pod navodnicima je jedino što će se nalaziti na tablama kada zvaničnici Kosova budu učestvovali na nekoj međunarodnoj konferenciji. U paragrafu 3 Dogovora, naveden je i propratni tekst koji će se koristiti u zvaničnim dokumentima. „2. U tom smislu ‘Kosovo*’ je jedini naziv koji će se koristiti u okviru regionalne saradnje“; „3. Fusnota koja će se primenjivati u vezi sa zvezdicom u gore navedenom paragrafu 2, će glasiti: ‘This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSC 1244 and the ICJ Opinion on the Kosovo declaration of independence’“, *Dogovor o regionalnom predstavljanju i saradnji*, Internet, <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=168200>, 10/05/2013.

Američku delegaciju kongresmena predvodio je Denis de Dekončini, demokrata iz Arizone, sa svojim zamenikom Stenlijem Hojerom. U delegaciji su bili i kongresmenka srpskog porekla Helen Delić-Bentli, republikanka iz Baltimora, i Džim Mudi, kongresmen iz Milvokija, uz prisustvo tadašnjeg ambasadora SAD u Beogradu Vorena Cimermana i šefa Političkog odeljenja Američke ambasade Luisa Sela. Inače, ovu posetu američkih kongresmena Kosovu inicirao je i organizovao poznati američki kongresmen Robert Dol (tada nije bio u pomenutoj delegaciji), inače republikanac i svojevremeno kandidat za predsednika, poreklom Albanac (Arbreš iz Južnog dela Italije) čiji se otac zvao Doran, a majka Bina. U tom momentu iza njega su stajali pripadnici antijugoslovenske proalbanske interesne grupe – Jusuf Garbelo. Posle te njihove posete u Američkom kongresu – Helsinškom komitetu za ljudska prava na Kapitol hilu organizovano je javno slušanje 24. aprila 1990. godine na temu stanja ljudskih prava u Istočnoj Evropi, Jugoslaviji i na Kosovu. Ovom slušanju predsedavao je Antal Lantoš. U to vreme, Helen Delić-Bentli, Džim Mudi i Bogdan Maglić smatrali su se neformalnim srpskim lobistima. Svi oni su se relativno kasno uključili u lobiranje u korist državnih i nacionalnih interesa Jugoslavije, jer su kosovski Albanci već pridobili podršku ondašnjih zvaničnika Stejt departmenta. U međuvremenu, albanski lobi u Vašingtonu uspeo je da preko svojih neformalnih i zvaničnih lobista u Američkom kongresu i senatu uvede temu kršenja ljudskih prava kosovskih Albanaca. Kao rezultat te intenzivne lobističke kampanje, 29. avgusta 1990. godine u Prištini je došlo do posete mešovite američke delegacije kongresmena i senatora. Tu delegaciju predvodio je upravo Robert Dol. Kasnije je Dol spojio albanski lobi u Vašingtonu sa Bilom Klintonom, koji je imao dva mandata za predsednika SAD. To se desilo posle Dolove posete Beogradu i Prištini. Inače, Dolu, Diogardiu i Lantošu, kasnije će se pridružiti i Džozef Bajden i Eliot Engel. Zahvaljujući njima, američki kongresmeni su usvojili mnoštvo rezolucija protiv Jugoslavije. Diskontinuitet sa tim trendom biće prekinut sa formiranjem Srpskog kokusa u SAD. Iz Vašingtona će lobisti etničkih Albanaca proširiti svoje angažovanje i na Njujork (u Bronksu i Bruklinu živi i radi mnoštvo njih), i Istočnu obalu SAD. Pod njihovim uticajem, jugoslovenski i grčki lobisti su se povukli. Tokom 90-ih godina XX veka, albanski lobisti imaće nesumnjivu dominaciju u Američkom kongresu, Senatu i Beloj kući. Taj trend dominacije albanskih lobista većim delom prisutan je dve decenije. Lideri Privremenih institucija samouprave (PIS) u Prištini formirali su posle unilateralnog proglašenja nezavisnosti države Kosova 18. februara 2008. godine pod međunarodnim protektoratom UN i EU, lobistički tim kosovskih Albanaca koji čine: Veton Suroi, Bljerim Šalja, Ljuan Šlaku (direktor Fonda za otvoreno društvo u Prištini) i Muhamet Mustafa. Na polju PR, sve lobističke akcije u vezi

sa medijima sprovodi agencija *Sachi & Sachi*. Najdirektniju spoljnopolitičku akciju na promociji i lobiranju za nezavisno Kosovo sprovodi premijer Vlade Kosova Hašim Tači od 27. jula 2010. godine, kada je u Prištini primio u posetu lidera Nacionalnog albansko-američkog saveta (NAAC) Avnija Mustafaja.

„Mi ćemo nastaviti naš put razvoja atlantske perspektive, da pridružimo našu državu ubrzano NATO i EU, sa odličnim odnosima sa Sjedinjenim Američkim Državama. Uloga albansko-američkog lobija, ne samo danas, ali i u budućnosti će biti izuzetno važna, i Vlada Republike Kosovo će tesno saradivati radi usklađivanja naših obaveza i politika i naših zajedničkih prioriteta sa Stejt departmentom, Belom kućom, Pentagonom, Kongresom, i sa mnoštvom prijatelja u Vašingtonu“, rekao je premijer Hašim Tači.²² Istom prilikom, važan komentar i odgovor imao je i Mustafaj: „Naš odbor će nastaviti lobiranje u Vašingtonu.“²³ Pri tome je istakao i da oni za to imaju podršku od zvaničnika u institucijama, ali i Vlade u Vašingtonu. Tači se istom prilikom dogovorio da Mustafaj sa svojim profesionalnim članovima tima angažuje lobiste za dalja priznanja nezavisnosti Kosova. Inače, oni imaju dve kancelarije iz kojih izvode lobiranje u Vašingtonu i Njujorku. Dva najbitnija američka grada za albanske lobiste su Boston i Detroit.

Bosna i Hercegovina – Republika Srpska

U Bosni i Hercegovini ne postoje društvo lobista i zakon o lobiranju. Poseban zakon o lobiranju nema ni Republika Srpska, ali je zato u Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske od 23. februara 2012. godine dva puta pomenuta delatnost lobiranja. Najpre u članu 9. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske. „U članu 24. poslije riječi: ‘zanatstvo,’ dodaju se riječi: ‘djelatnost lobiranja.’“²⁴ Sa stanovišta lobiranja, važan je i član 13. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o republičkoj upravi Republike Srpske. „U članu 35. u stavu 1. poslije riječi: ‘promet robe i usluga,’ dodaju se riječi: ‘djelatnost lobiranja.’“²⁵

²² *Kryeministri Thaçi: Rruga e zhvillimit të shtetit tonë, është anëtarësimi në NATO dhe BE*, Internet, <http://www.kryeministri-ks.net/?page=1,9,1486,11/06/2013>.

²³ *Kryeministri Thaçi: Rruga e zhvillimit të shtetit tonë, është anëtarësimi në NATO dhe BE*, aty.

²⁴ Закон о измјенама и допунама закона о републичкој управи, *Službeni glasnik Republike Srpske*, broj 24/2012, Internet, <http://www.narodnaskupstinars.net/stranica/534-zakon-o-izmjenama-i-dopunama-zakona-o-republickoj-upravi-cyr,24/09/2013>.

²⁵ Ibidem.

Tabela 1. Pregled lobiranja iz Republike Srbije i Republike Srpske u SAD u prvoj polovini 2009. godine

I. Klijent	II. Agencija	III. Svrha	IV. Cena usluga za prvih 6 meseci
1. Ambasada Srbije u SAD	Point strategies LLC	PR i medijski savetnik	399.800 USD
2. Vlada Srbije	Advanced Practical Solutions LLC	Promocija trgovine	Nema javnog iznosa
3. Bogoljub, Dragomir i Milanka Karić	Alcade&Fay, Ltd.	PR pred članovima Kongresa i Vlade SAD	125.000 USD
4. Ambasada Srbije u SAD	Jay Footlik	Odnosi s medijima	281.420 USD
5. SIEPA	Daniel Passacantilli	Promocija izvoza	12.000 USD
6. Ambasada Srbije u SAD	Prairie Avenue Advisors LLC	Strateško savetovanje radi poboljšanja diplomatskih i trgovinskih odnosa između Srbije i SAD	Nema javnog iznosa
7. Republika Srpska	Quinn Gillespie&Associates, LLC	Pravljenje imidža i promocija kod članova Kongresa	280.000 USD
8. SIEPA	Rasky Baerlein Strategic Communications Inc.	PR, edukacija kreatora javnog mnjenja o mogućnostima direktnih investicija u Srbiji	280.000 USD
9. Srpsko nacionalno veće Kosova i Metohije	Squire Sanders Public Advocacy LLC	Odnosi sa medijima	Nema javnog iznosa

Udruženje lobista Crne Gore

U Registar udruženja u Crnoj Gori, pod rednim brojem 4888, 15. oktobra 2009. godine zvanično je izvršen upis nevladinog udruženja pod nazivom „UDRUŽENJE LOBISTA CRNE GORE“.²⁶

Zakon o lobiranju u Crnoj Gori usvojen je kasnije.

Na osnovu člana 82. stav 1. tačka 2. i člana 91. stav 1. Ustava Crne Gore, narodni poslanici u Skupštini Crne Gore na 24. sazivu, drugoj sednici drugog

²⁶ Videti: Rješenje, *Službeni list Crne Gore*, broj 73/2009, Internet, [393](http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCKQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.sluzbenilist.me%2FsluzbeniListPreuzimanje.aspx%3Ftag%3D%257BFFD76243-F10E-4944-9739-76ED08A6D5ED%257D&ei=tIRBUqLbMMKn4gTVIICgAg&usq=AFQjCNH85o17Xg1Y7SjVDNxRJRd6m1N0PQ, 24/09/2013.</p>
</div>
<div data-bbox=)

redovnog (jesenjeg) zasedanja u 2011. godini, dana 2. novembra 2011. godine, usvojili su Zakon o lobiranju.²⁷

Aktuelni predsednik Udruženja lobista Crne Gore sa sedištem u Podgorici, je dr Kostadin Pušara.

Zvanična prezentacija na Internetu može se videti na veb-sajtu Udruženja lobista Crne Gore.²⁸

Udruženje lobista Crne Gore, iako ima članove, u Registru lobista nema nijednog zvanično registrovanog lobistu.

Makedonski centar za lobiranje

U sastavu Makedonskog naučnog društva iz Bitolja, 10. juna 2010. godine otvoren je u Bitolju Makedonski centar za lobiranje.²⁹ Za predsednika Makedonskog centra za lobiranje izabran je dr Marjan Tanuševski.³⁰

Zahvaljujući Marjanu Tanuševskom uspostavljena je saradnja sa postojećim zvaničnicima udruženja lobista na prostoru bivše Jugoslavije. Najpre je uspostavio direktnu saradnju sa Hrvatskim društvom lobista i Slovenačkim društvom lobista 2010. godine. Posle formiranja Udruženja lobista Crne Gore, 2011. godine, uspostavili su saradnju i sa njima. Takođe, 26. novembra 2012. godine uspostavljena je saradnja i sa Društvom lobista Srbije.

Svakako, jedna od najvažnijih aktivnosti Tanuševskog u Briselu, tj. u Evropskoj uniji, predstavljalo je potpisivanje Memoranduma o direktnoj saradnji sa predsednikom Asocijacije akreditovanih lobista u Evropskom parlamentu Kristijanom de Foulouom.³¹ Memorandum o direktnoj saradnji potpisan je 8. maja 2013. godine u Sarajevu.

²⁷ Zakon o lobiranju, *Službeni list Crne Gore*, broj 54/2011, Internet, http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mif.gov.me%2FResourceManager%2FFileDownload.aspx%3Frid%3D91398%26rT%3D2%26file%3DZakon%2520o%2520lobiranju%2C%2520objavljen%2520u%2520sl%2520listu.doc&ei=v1ZBUt-eA4qL4ASO2oDgAw&usg=AFQjCNHvu7EOp4avX_8KFEoeZKtlM_CygC7g, 24/09/2013.

²⁸ Videti: Udruženje lobista Crne Gore, Internet, <http://www.ulcg.org/>, 20/06/2013.

²⁹ Центар за лобирање, Internet, http://mnd-bitola.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=30%3Aczl&catid=28%3Acent&Itemid=17&lang=mk, 24/09/2013.

³⁰ Ibidem.

³¹ *Меморандум за соработка меѓу Македонскиот центар за лобирање и ААЛЕП од Брисел*, Internet, http://www.mnd-bitola.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=351%3A2013-05-15-11-48-28&catid=6%3Anastani&Itemid=5&lang=mk, 24/09/2013.

U Republici Makedoniji postoji Zakon o lobiranju koji je usvojen u Sobranju Republike Makedonije 27. avgusta 2008. godine.³² Takođe, primenjuje se i Zakon o dopuni Zakona o lobiranju koji je usvojen u Sobranju 3. oktobra 2011. godine.³³

Hrvatsko društvo lobista

Prilikom završetka međunarodnog simpozijuma „Lobiranje u praksi“ 11. aprila 2008. godine, jedan od zaključaka bio je da se formira hrvatsko strukovno udruženje lobista.³⁴ Inicijativni odbor za formiranje hrvatskog strukovnog udruženja lobista sačinjavalo je 14 osoba.³⁵

Osnivačka i izborna skupština Društva lobista Hrvatske održana je 23. juna 2008. godine, na kojoj su usvojeni Statut i Etički kodeks. Za predsednika Hrvatskog društva lobista sa sedištem u Zagrebu, izabran je dr Mate Granić.

U članstvo Hrvatskog društva lobista upisan je 81 član.³⁶ Inače, u Republici Hrvatskoj još ne postoji Zakon o lobiranju.

Udruženje lobista Slovenije

U Ljubljani je 16. jula 2010. godine u registar društava izvršen upis „Udruženja lobista Slovenije“.³⁷ Za predsednika je izabran Mihael Cigler, koji je ujedno upisan i kao njegov zakonski zastupnik.

Udruženje lobista Slovenije, između ostalog, ima i Etički kodeks i Program rada. Lobiranje u Republici Sloveniji regulisano je Zakonom o integritetu i sprečavanju korupcije koji su usvojili poslanici Državnoga zbora Republike

³² Закон за лобирање, *Службен весник на Република Македонија*, број 106/2008, стр. 1–6.

³³ Закон за дополнување на Законот за лобирање, *Весник на Република Македонија*, број 135/2011, стр. 21–22.

³⁴ Povijest, Internet, <http://hdl.com.hr/hdl.php?tid=815,24/09/2013>.

³⁵ Ibidem. Inicijativni odbor za formiranje HDL sačinjavali su: Mate Granić, Natko Vlahović, Franjo Gregurić, Miomir Žužul, Davor Štern, Marijan Kostrenčić, Slavko Tešija, Jasminko Umičević, Iva Biondić, Bernard Jakelić, Dubravko Miholić, Mate Kalajžić, Daniela Prskalo i Ivo Ivančić.

³⁶ Videti: Članovi, Internet, <http://hdl.com.hr/members.php,24/09/2013>.

³⁷ „Slovensko združenje lobistov“ imalo je svoj veb-sajt na Internetu: <http://www.slovenski-lobisti.si>.

Slovenije 26. maja 2010. godine.³⁸ U Republici Sloveniji kod Komisije za sprečavanje korupcije, registar lobista ima 63 registrovanih lobista.³⁹

3. Regionalna saradnja Društva lobista na prostoru bivše Jugoslavije i integracije u međunarodne organizacije EU i NATO

Svi zvaničnici postojećih društava lobista na prostoru bivše Jugoslavije imaju uspostavljenu međusobnu saradnju. Od posebne je važnosti što svi oni imaju konsenzus o lobiranju u Evropskoj uniji, bez obzira da li su njihove države punopravne članice ili su u procesu pridruživanja EU.

Lobiranje u EU vrši se u organizacijama i institucijama EU, odnosno u kabinetima evropskih komesara i odborima Evropske komisije, odborima Evropskog parlamenta i kabinetima poslanika, itd.⁴⁰ Kako bi uspeo, svaki lobista treba da zna kako se teorijski i praktično obavlja lobiranje u EU, odnosno u njenim organizacijama i institucijama.

Evropska unija je specifična međunarodna organizacija koja po svojim karakteristikama nije tipična država u pravom smislu reči a ni klasična međunarodna organizacija, iako ima međunarodnopravni subjektivitet.

Sa druge strane, po pitanju punopravnog članstva u NATO, nema konsenzusa među zvaničnicima pomenutih društava lobista na prostoru bivše Jugoslavije.

Inače, Severnoatlantski savez (engleski: *North Atlantic Treaty Organisation* – NATO) je regionalna međunarodna organizacija čiji zvaničnici i punopravni članovi imaju ambiciju da je transformišu i modifikuju u globalnu međunarodnu organizaciju.⁴¹ I u NATO, baš kao i u svim međunarodnim organizacijama, obavlja se lobiranje. NATO je međuvladin vojni i politički savez koji je formiran i počiva na Severnoatlantskom paktu (Vašingtonski ugovor koji ima svojstva međunarodnog ugovora), a koji je potpisan u Vašingtonu 4. aprila 1949. godine, od strane predstavnika 12 država članica. Suštinski cilj NATO je sprovođenje Vašingtonskog ugovora i odredbi Povelje Ujedinjenih nacija. Od 90-ih godina XX veka, prema važećoj američkoj agendi prisutna je

³⁸ Videti: Zakon o integriteti in preprečavanju korupcije, *Uradni list Republike Slovenije*, številka 45/2010, str. 6581–6594.

³⁹ Komisija za preprečavanje korupcije, Internet, <https://www.kpk-rs.si/sl/>, 24/09/2013.

⁴⁰ Irina Michalovitz, *EU Lobbying: Principals, Agents and Targets Strategic Interest Intermediation in EU Policy-making*, Lit Verlag, Münster/Berlin, 2004.

⁴¹ North Atlantic Treaty Organization, Internet, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>, 30/01/2011.

podrška daljoj implementaciji plana o „NATO ekspanziji“.⁴² Pri tome, sada, takva američka agenda nema većinsku podršku zvaničnika država u svetu. Sadašnji NATO sastoji se od 28 država članica i 22 partnerske države. Sedište NATO je u Briselu a glavni štab u Monsu – Kraljevina Belgija.

Službeni jezici koji se koriste u NATO su engleski i francuski. Zastava NATO je u zvaničnoj upotrebi od 14. oktobra 1953. godine.

Lobiranje u NATO je važno i za punopravne države članice, ali i za one koje to nisu. Jedino Društvo lobista sa prostora bivše Jugoslavije koje ne lobira u NATO, jeste Društvo lobista Srbije. Svakako, razlog tome je proklamovana vojna neutralnost Republike Srbije.

Završno razmatranje

Lobiranje je važna delatnost ljudi svugde u svetu, pa i na prostoru bivše Jugoslavije. U legalnom, profesionalnom i praktičnom smislu, fenomen lobiranja je univerzalan. Pored zakonskog regulisanja (na prostoru bivše Jugoslavije prvi Zakon o lobiranju usvojen je u Makedoniji), veoma je važan edukativni i organizacioni aspekt. Od izuzetne važnosti je postojanje zakona o lobiranju, pored statuta i etičkih kodeksa. Najzad, važno je i postojanje društva lobista (na prostoru bivše Jugoslavije prvo Društvo lobista formirano je u Hrvatskoj). Međutim, jedini izuzetak za sada jeste Bosna i Hercegovina koja nema centralno društvo lobista niti zakon o lobiranju, za razliku od Republike Srpske u kojoj je lobiranje zakonski regulisano, ali još nije formirano društvo lobista. Zakon o lobiranju nemaju: Hrvatska, iako je od 1. jula 2013. godine postala punopravna 28. država članica EU, Srbija, i Kosovo pod međunarodnim protektoratom UN.

Bibliografija

- *Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union*, Internet, <http://www.aalep.eu/welcome-to-aalep>.
- *Центар за лобирање*, Internet, http://mnd-bitola.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=30%3Aczl&catid=28%3Acent&Itemid=17&lang=mk.
- *Članovi*, Internet, <http://www.drustvolobistasrbije.org/organizacija/clanovi/>, <http://hdl.com.hr/members.php>.

⁴² Frank R. Douglas, *The United States, NATO, and a New Multilateral Relationship*, Praeger Security International, Westport, 2008, p. 101.

- Dogovor o regionalnom predstavljanju i saradnji, Internet, <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=168200>.
- Douglas F. R., *The United States, NATO, and a New Multilateral Relationship*, Praeger Security International, Westport, 2008.
- Društvo lobista Srbije, Internet, <http://www.drustvolobistasrbije.org/>.
- Etički kodeks, Internet, <http://www.drustvolobistasrbije.org/eticki-kodeks.html>.
- Graziano, L., *Lobbying, Pluralism and Democracy*, Palgrave, New York, 2001.
- Kaščelan, B., *Gde prestaje lobiranje i počinje korupcija*, Internet, http://www.profitmagazin.com/.izdanja/broj_12/balsa_kascelan_-_gde_prestaje_lobiranje_i_pocinje_korupcija.150.html.
- Klamán, M., *Lobiranje*, Klio, Beograd, 2004.
- Komisija za sprečavanje korupcije, Internet, <https://www.kpk-rs.si/sl/>.
- Kryeministri Thaçi: Rruga e zhvillimit të shtetit tonë, është anëtarësimi në NATO dhe BE, Internet, <http://www.kryeministri-ks.net/?page=1,9,1486>.
- Меморандум за соработка меѓу Македонскиот центар за лобирање и ААЛЕП од Брисел, Internet, http://www.mnd-bitola.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=351%3A2013-05-15-11-48-28&catid=6%3Anastani&Itemid=5&lang=mk.
- Michalovitz, I., *EU Lobbying: Principals, Agents and Targets Strategic Interest Intermediation in EU Policy-making*, Lit Verlag, Münster/Berlin, 2004.
- *Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije*, Vlada Republike Srbije, Beograd, 2005.
- North Atlantic Treaty Organization, Internet, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>.
- Образloženje predloga nacrta Zakona o lobiranju, Internet, <http://društvo lobistasrbije.org/html/obrazlozenjePredloga.html>.
- Povijest, Internet, <http://hdl.com.hr/hdl.php?tid=815>.
- Pretraga udruženja, Internet, <http://pretraga.apr.gov.rs/udruzenja/AssociationBusinessData.aspx?Beid=3108213&rnd=D5455339DE4EF3E41B405C4A2CD4A6F672AAD179>.
- Radna verzija zakona o lobiranju, Društvo lobista Srbije, Beograd, 2009.
- Rješenje, *Službeni list Crne Gore*, broj 73/2009, Internet, <http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.sluzbenilist.me%2FSluzbeniListPreuzimanje.aspx%3Ftag%3D%257BFFD76243-F10E-4944-9739-76ED08A6D5ED%257D&ei=t1RBUqLbMMKn4gTVIICgAg&usq=AFQjCNH85o17Xg1Y7SjVDNxrJRd6mIN0PQ>.
- Simeunović, D., *Uvod u političku teoriju*, Institut za političke studije, Beograd, 2009.
- Stojiljković, A., *Zašto je u Srbiji korupcija lakša od lobiranja?*, Internet, <http://www.blic.rs/Vesti/Tema-Dana/105835/Zasto-je-u-Srbiji-korupcija-laksa-od-lobiranja>.

- *The Willard InterContinental*, Washington DC, Internet, <http://www.historichotels.org/hotels-resorts/the-willard-intercontinental-washington-dc/>.
- *The Willard*, Washington, DC, Internet, <http://washington.intercontinental.com/>.
- Udruženje lobista Crne Gore, Internet, <http://www.ulcg.org/>.
- Vujaklija, M., *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, IPS, Beograd, 2009.
- Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije, *Uradni list Republike Slovenije*, številka 45/2010.
- Закон о изменама и допунама закона о републичкој управи, Internet, <http://www.narodnaskupstinars.net/stranica/534-zakon-o-izmjenama-i-dopunama-zakona-o-republickoj-upravi-cyr>.
- Zakon o lobiranju, Internet, <http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mif.gov.me%2FResourceManager%2FFileDownload.aspx%3Frid%3D91398%26rType%3D2%26file%3DZakon%2520o%2520lobiranju%2C%2520objavljen%2520u%2520sl%2520listu.doc&ei=v1ZBUt-eA4qL4ASO2oDgAw&usg=AFQjCNHvu7EOp4avX8KFEoeZKtIMCygC7g>.
- Закон за допулнување на Законот за лобирање, *Весник на Република Македонија*, број 135/2011.
- Закон за лобирање, *Службен весник на Република Македонија*, број 106/2008.

Rezime

Pored Zakona o lobiranju, etičkih kodeksa i lobističkih komora, važnu organi zacionu formu za lobiste širom sveta pa i na prostoru bivše Jugoslavije, predstavljaju strukovna i profesionalna društva lobista. Prvo društvo lobista, kao strukovna, nepartijska i nevladina organizacija, formirano je u Republici Hrvatskoj, a potom u Republici Srbiji, Republici Crnoj Gori, Republici Makedoniji i Republici Sloveniji. Društvo lobista nemaju Bosna i Hercegovina (Republika Srpska) i Kosovo pod međunarodnim protektoratom UN. Svi zvaničnici postojećih društava lobista na prostoru bivše Jugoslavije imaju uspostavljenu međusobnu saradnju. Od posebne je važnosti što svi oni imaju konsenzus o lobiranju u Evropskoj uniji, bez obzira na to da li su njihove države punopravne članice ili su u procesu pridruživanja EU. Sa druge strane, po pitanju punopravnog članstva u NATO nema konsenzusa među zvaničnicima postojećih društava lobista na prostoru bivše Jugoslavije. Jedino društvo lobista sa prostora bivše Jugoslavije koje ne lobira u NATO, jeste Društvo lobista Srbije. Razlog tome je proklamovana vojna neutralnost Republike Srbije.